

erin ook de toeschouwer te ondervragen over wat hij bekijkt. Zoals wanneer je naar *Salo* van Pasolini kijkt. Als je die film helemaal uitkijkt, bevraagt dat werk ook onze blik: hoe is het mogelijk dat we daarnaar kijken tot op het eind? Een theatervoorstelling is ook de relatie tussen het object, de vorm die daar is, en degene die kijkt. Het is die verhouding die het theater maakt, niet wat op de scène staat.

What you see is what you are

ETCETERA In die relatie wordt wat u toont op de scène door de toeschouwer als exotischer, en bijgevolg als 'authentieker' ervaren. Maar vanop het moment dat je dat op de scène zet, is het niet meer immediaat.

WANSON Het is tegelijk wel en niet immediaat. Het is het niet omdat elke avond hetzelfde wordt herhaald, net als bij alle andere voorstellingen. Wat dat exotisme betreft, geef ik een voorbeeld in verband met volkscultuur. Een paar jaren geleden heb ik in de Beurschouwburg een concert bijgewoond van een Roemeense zigeunergroep die onder meer op trouwfeesten speelt. Heel de avond speelden ze traditionele liederen. Dat is heel erg in de mode. De Beursschouwburg zat vol met Waalse en Vlaamse intellectuelen die er weg van waren. Maar op een bepaald moment beginnen ze plots de *Lambada* te spelen. Je had het gezicht van al die intellectuelen moeten zien! Ze wisten niet waar ze het hadden. Terwijl het voor die muzikanten hetzelfde bleef of ze nu traditionele Roemeense liederen speelden of de *Lambada*. Voor hen had al die muziek hetzelfde statuut: het is allemaal dansmuziek. Dat ondervraagt ook die kwestie van het exotisme.

Wat mij in *Les ambassadeurs de l'ombre* ook heel erg interesseerde is het bevragen van de manier waarop normaal wordt gesproken over armen – ik gruwel van die term, laten we spreken over mensen in zeer gecompliceerde sociale situaties. De manier waarop men hen toont op tv, in de kunst, of in de cinema, draait altijd rond de notie van gebrek. Dat is een negatieve beeldvorming, zelfs al ontstaat die uit de grootste liefde voor die mensen. Als ik 'Marokkaan' zeg, krijg je een beeld in je hoofd dat eigenlijk met niets correspondeert. De vraag van de vorm is ook die vraag. Het is de vraag naar hoe men dat soort beelden opnieuw in vraag kan stellen. Wij hebben in *Les ambassadeurs de l'ombre* de mensen in hun rijkdom willen tonen. Tonen wat ze kunnen. Dat is sterk. Geen tranentrekkerij door het tonen van die mensen

in zo erg mogelijke situaties. De vraag draait dus om de blik van Lieven De Cauter. De vorm is ook de blik van wie kijkt.

De relatie tussen wat op de scène staat en het publiek van die avond, dat is het werk van de theatermaker. Het is die relatie die mij interesseert. Ofwel neem je als toeschouwer deel aan die relatie, ofwel weiger je. Je blik is ook acteur/actor, gaat met de vorm aan de slag. Kunst bestaat pas als ze bekeken wordt: een roman bestaat pas als hij gelezen wordt, een acteur bestaat pas als hij speelt voor al was het maar één toeschouwer. Het bewijs van het bestaan van kunst is de deelname van degene die ernaar kijkt, en die ze in vraag stelt als zijnde al dan niet kunst. Geen artistieke vorm bestaat op zich.

De vorm is daar met verschillende toegangsdeuren: kleine en grote. De vorm is de vraag van de aanvaarding of weigering van de andere. Je construeert de vorm om te communiceren, ook al kan het provocatie zijn, of een wil om pijn te doen, of wat dan ook. Ons beroep bestaat in de wil om verhalen te vertellen aan anderen.

ETCETERA Het tweede argument dat Lieven De Cauter opwerpt tegen geëngageerd theater luidt: kunst is geen middel maar een doel op zich.

WANSON Ik ben het daar niet mee eens. Daar heb ik het al de hele tijd over. Het is een middel om verhalen door te geven.

ETCETERA Is het ook een middel van sociale actie, een middel om dingen in de wereld te veranderen?

WANSON Dat hoeft niet per se. Elke gestelde daad, artistiek of niet, is sowieso een ideologische daad. Het is altijd een stellingname ten opzichte van de wereld. Je vertelt altijd nog iets anders dan wat je vertelt. En naargelang er een militant van het Vlaams Blok of van de PVDA naar kijkt, zal wat opgenomen wordt uit je verhaal verschillen.

De stelling van Lieven De Cauter dat het doel van kunst in zichzelf ligt, is radicaal en exclusief: alle kunst die boodschappen wil doorgeven, is geen kunst.

ETCETERA Het kan wel kunst zijn, maar dan omwille van iets anders dan die wil tot het overbrengen van boodschappen, of de wil om iets in de wereld te veranderen.

WANSON In mijn geval wil ik de maatschappij ondervragen. Dat gaat alleen via het stellen van vragen die een zekere opschudding tweewegbren-

gen. Ik ben me daarbij bewust dat elke daad die je stelt sowieso ideologisch is, ook al wil je dat niet. Het zijn standpunten over de wereld: wat vertel je over de wereld in de manier waarop je een acteur leidt, de manier waarop je een scenografie concipieert, de manier waarop je de relatie met het publiek concipieert, enzovoort.

ETCETERA Uw visie op kunst is anders dan die van Lieven De Cauter. Eigenlijk is het een dovemansgesprek, want jullie definities verschillen.

Uit De Cauters visie vloeit zijn stelling voort dat de kunstenaar zich wel kan engageren buiten zijn kunst om, maar niet in en via zijn kunst, omdat het wezen van kunst dat niet toestaat.

WANSON Mijn lievelingsschilderij is *De Val van Icarus* van Brueghel. Het toont Icarus die in het water valt en een boer die voortploegt. Dat is een ideologische stellingname: terwijl de mythen koude drukte maken en verdrinken, werken de mensen gewoon verder en trekken zich er niets van aan. Dat is een formidabel verhaal van de mensheid. In de theatergeschiedenis zijn er heel weinig sporen van wat zich afspeelde in de dorpen. De koningen maken het verhaal. *De Val van Icarus* is kunst omdat het een blik werpt op de wereld, en omdat ik er die of die interpretatie aan geef. Het artistieke is ook dat moment van inbezitname door het kunstwerk, dat mij die bepaalde semantische schok geeft. In *Les ambassadeurs de l'ombre* zit er bijvoorbeeld een sequens waarin een vrouw van een 40-tal jaar in avondkledij majorettesticks van de grond opraaft. Die sticks herinneren haar haar verleden en ze begint er heel virtuoos mee te spelen. Een klein meisje komt binnen en kijkt, neemt een andere stick en de vrouw leert haar ermee spelen. Daarna komt er een moeder binnen met een heel klein meisje. Ook zij neemt een stick. Je kan erin lezen wat je wil. Hoewel het pretentius is om dat te zeggen, is dat van dezelfde orde als *De Val van Icarus*.

Volgens Lieven De Cauters stelling zou de hele periode van de Nieuwe Zakelijkheid in Duitsland geen kunst geproduceerd hebben, of is Brecht geen kunst. Het doel van Brechts theater bestaat er namelijk in mechanismen zichtbaar te maken, om ze te kunnen beheersen. Zijn doel is de analyse van de maatschappij. Wat zich als kunst laat definiëren volgens Lieven De Cauter, is iets dat niet bereikbaar is voor alle mensen. Een kunst die niet tot doel heeft dat de toeschouwers er iets uithalen dat voor hen nuttig zou zijn.

Ik vind het een interessant debat. De vraag draait rond: wat is een geautoriseerde mening en